

Leo Trotskij: Frågan om Ukraina

(22 april 1939)

[Ur Socialist Appeal, 9 maj 1939. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Den ukrainska frågan, som många regeringar och ”socialister” och till och med ”kommunister” har försökt glömma eller förpassa till historiens djupa bankfack, har återigen hamnat på dagordningen och denna gång med fördubblad kraft. Det senaste förvärrandet av Ukrainafrågan är nära knutet till Sovjetunionens och Kominterns förfall, fascismens framgångar och att nästa imperialistiska krig närmar sig. Ukraina förföljs av fyra länder och har nu samma ställning i Europa som Polen en gång hade, med den skillnaden att förhållandena i världen nu är oändligt mycket mer spända och utvecklingstakten snabbare. Under den närmaste framtiden är den ukrainska frågan förutbestämd att spela en enorm roll i Europas liv. Det var inte för inte som Hitler så ljudligt ställde frågan om att skapa ett ”Storukraina”, och det var heller inte för inte som han släppte frågan så förstulet och så snabbt.

En fråga som inte får negligeras

Andra internationalen uttrycker arbetarbyråkratins och de imperialistiska ländernas intressen, och den nonchalerade fullständigt den ukrainska frågan. Inte ens vänstern gav frågan tillräcklig uppmärksamhet. Det räcker att påminna om att Rosa Luxemburg, trots sitt lysande intellekt och verkligt revolutionära anda, ansåg sig kunna säga att Ukrainafrågan var en handfull intellektuellas påhitt. Denna uppfattning präglade också det polska kommunistpartiet djupt. De officiella ledarna för Kominterns polska sektion betraktade den ukrainska frågan som ett hinder snarare än en revolutionär fråga. Därav de ständiga opportunistiska försöken att undvika frågan, tysta ner den, förbigå den med tystnad eller skjuta upp den till en obestämd framtid.

Inte utan svårighet och bara gradvis och under ständigt tryck från Lenin lyckades bolsjevikpartiet utveckla ett riktigt sätt att närma sig den ukrainska frågan. Lenin erbjöd både polackerna och ukrainarna rätten till självbestämmande, det vill säga rätten att avskilja sig. Han erkände inte privilegierade länder. Han betraktade varje benägenhet att undvika eller skjuta upp en förtryckt nationalitets problem som en yttring av storrysk chauvinism.

Efter makterövringen ägde det rum en allvarlig strid i partiet om hur man skulle lösa de många nationella problem som ärvts från det gamla tsaristiska Ryssland. I egenskap av folkkommissarie för nationaliteterna företrädde Stalin alltid de mest centralistiska och byråkratiska strävandena. Det visade sig speciellt i frågan om Georgien och frågan om Ukraina. Än idag har brevväxlingen som handlade om dessa frågor inte publicerats. Vi hoppas kunna publicera en del av den – den mycket lilla del som står till vårt förfogande. Varenda rad i Lenins brev och förslag vibrerar av en stark önskan att så långt som möjligt biträda de tidigare förtryckta nationaliteterna. I Stalins förslag och uttalanden var tvärtom tendensen till byråkratisk centralism alltid uttalad. För att säkerställa de ”administrativa behoven”, det vill säga byråkratins intressen, förklarades de förtryckta nationaliteternas mest rättmätiga krav vara ett tecken på småborgerlig nationalism. Dessa symptom gick att se så tidigt som 1922-1923. Sedan dess har de utvecklats på ett fruktansvärt sätt, och har lett till att all sorts självständig nationell utveckling för Sovjetunionens folk fullständigt har kvävts.

Den bolsjevikiska uppfattningen om Sovjetukraina

Enligt det gamla bolsjevikpartiets uppfattning var Sovjetukraina förutbestämt att bli en mäktig axel kring vilken resten av det ukrainska folket skulle enas. Det står utom allt tvivel att Sovjetukraina under den första perioden av sin existens utövade en stark dragningskraft, även i nationellt

avseende, och väckte arbetarna, bönderna och den revolutionära intelligentsian i det av Polen förslavade västra Ukraina till kamp. Men under den termidorianska reaktionen förändrades Sovjet-ukrainas ställning kraftigt och tillsammans med det hela sättet att ställa frågan om Ukraina. Ju mer förhoppningarna väcktes, desto bittrare blev besvikelsen. Byråkratin kvävde och plundrade även Storrysslands folk. Men i Ukraina komplicerades saker och ting ännu mer av att de nationella förhoppningarna krossades. Ingenstans antog begränsningarna, utrensningarna, förtrycket och överhuvudtaget alla sorters byråkratiska ligistfasoner en så dödlig omfattning som i Ukraina, under kampen mot de ukrainska massornas mäktiga, djupt rotade längtan efter mer frihet och självständighet. För den totalitära byråkratin blev Sovjetukraina en administrativ del av en ekonomisk enhet och en av Sovjetunionens militärbaser. Förvisso reser Stalins byråkrati statyer över Sjevtjenko,^{*} men bara för att desto mer grundligt krossa det ukrainska folket under deras tyngd och tvinga det att sjunga lovsånger på Kobzars språk[§] till klicken av våldtäktmän i Kreml.

Kremls inställning till de delar av Ukraina som ligger utanför dess gränser är idag densamma som mot alla förtryckta nationaliteter, kolonier och halvkolonier. Med andra ord betraktar de dem som småpengar i sina internationella förbindelser med de imperialistiska regeringarna. Vid ”kommunistpartiets” nyligen genomförda 18:e kongress förklarade Manuilskij, en av den ukrainska kommunistens mest motbjudande överlöpare, helt öppet att inte bara Sovjetunionen utan också Komintern (”bedrägeriförbundet” enligt Stalins formulering) vägrar kräva befrielse för förtryckta folk när förtryckarna inte är fiender till den härskande Moskvaklicken. Idag försvarar Stalin, Dimitrov och Manuilskij Indien mot – Japan, men inte mot England. De är beredda att för gott avstå västra Ukraina till Polen i utbyte mot en diplomatisk överenskommelse som idag verkar förmånlig för byråkraterna i Kreml. Det är långt från de dagar då de inte gick längre än till tillfälliga förbindelser i sin politik.

Stalin, Hitler och Ukraina

Inte ett spår finns kvar av de västukrainska massornas tidigare förtroende för och positiva inställning till Kreml. Sedan de senaste dödliga ”utrensningarna” i Ukraina vill ingen i västra Ukraina ansluta sig till Kremls diktatur, som fortfarande bär namnet Sovjetukraina. Arbetar- och bonde-massorna i västra Ukraina, i Bukovina, i Karpato-Ukraina är förvirrade: vart ska de vända sig? Vad ska de kräva? Denna situation överlämnar naturligtvis ledningen åt de reaktionära ukrainska klickar som uttrycker sin ”nationalism” genom att försöka sälja det ukrainska folket till den ena eller andra imperialistiska staten i utbyte mot löften om en påhittad självständighet. Hitler grundar sin politik i den ukrainska frågan på denna tragiska förvirring. En gång sa vi: vore det inte för Stalin (det vill säga Kominterns ödesdigra politik i Tyskland) så skulle det inte finnas någon Hitler. Till det kan vi nu lägga: vore det inte för den stalinistiska byråkratins våldtäkt på Sovjetukraina så skulle inte Hitler ha någon politik för Ukraina.

Vi tänker inte stanna upp för att analysera de motiv som fick Hitler att, åtminstone för tillfället, överge parollen om ett Storukraina. Dessa motiv måste sökas å ena sidan i den tyska imperialismens bedrägliga allianser och å den andra i rädslan för att frammana en ond ande som det kan bli svårt att driva ut. Hitler gav Karpato-Ukraina som gåva till de ungerska slaktarna. Det gjordes, om inte med Moskvass öppna godkännande så i alla fall med tillförsikt om att ett godkännande skulle komma. Det är som om Hitler sa till Stalin: ”Om jag förbereder mig för att angripa Sovjetukraina imorgon så skulle jag ha behållit Karpato-Ukraina.” Som svar försvarade Stalin under den 18:e partikongressen öppet Hitler mot ”västdemokratiernas” förtal. Tänker Hitler angripa Ukraina? Inte alls! Strida mot Hitler? Finns inte minsta anledning till det. Stalin tolkar uppenbarligen överlämnandet av Karpato-Ukraina till Ungern som en fredlig handling.

* En ukrainsk nationalskald – öa.

§ Kobzar var en poesisamling skriven av Sjevtjenko – öa.

För ett fritt, självständigt Sovjetukraina!

Det innebär att delar av det ukrainska folket bara har blivit småpengar i Kremles internationella kalkyler. Fjärde internationalen måste klart inse den ukrainska frågans enorma betydelse, inte bara för sydöstra och östra Europa, utan för Europa i sin helhet. Det handlar om ett folk som har visat sin livskraft, som till antalet är lika stort som befolkningen i Frankrike och som bor på ett utomordentligt rikt landområde som dessutom är av allra största strategiska betydelse. Frågan om Ukrainas öde har ställts i all sin omfattning. Det krävs en klar och exakt paroll som motsvarar den nya situationen. Enligt min åsikt kan det för närvarande bara finnas en sådan paroll: *Ett enat, fritt och självständigt arbetarnas och böndernas Sovjetukraina.*

Detta program står först och främst i oförsonlig motsättning till de tre imperialistiska länderna Polens, Rumäniens och Ungerns intressen. Bara ohjälpliga pacifistiska dumhuvuden kan tro att Ukrainas befrielse och enande kan uppnås med diplomatiska medel, folkomröstningar, beslut i Nationernas förbund, etc. De ”nationalister” som föreslår att den ukrainska frågan ska lösas genom att träda i den ena eller andra imperialismens tjänst är naturligtvis inte på något sätt överlägsna pacifisterna. Hitler gav en ovärderlig läxa till dessa äventyrare genom att (för hur länge?) kasta Karpato-Ukraina till ungrarna, som omedelbart slaktade inte så få godtrogna ukrainare. I den mån frågan beror på de imperialistiska ländernas militära styrka, kan den ena eller andra grupperingens seger bara innebära en ny uppstyckning och ännu brutalare kuvande av det ukrainska folket. Under den imperialistiska epoken är ett program för Ukrainas självständighet direkt och olösligt knutet till den proletära revolutionens program. Det vore kriminellt att hysa några illusioner på denna punkt.

Den sovjetiska konstitutionen medger rätten till självbestämmande

Men ett förenat Ukrainas självständighet skulle innebära att Sovjetukraina avskiljs från Sovjetunionen, kommer Kremles ”vänner” att utropa i kör. Vad är så hemskt med det? – svarar vi. Det är oss främmande att på ett glödande sätt dyrka statliga gränser. Vi hyser inte åsikten om en ”enad och odelad” helhet. Till och med Sovjetunionens konstitution erkänner ju trots allt rätten till självbestämmande för de ingående förenade folken, det vill säga rätten att avskilja sig. Inte ens den sittande oligarkin i Kreml vågar alltså förneka denna princip. Den finns förvisso bara på papper. Minsta försök att öppet ställa frågan om ett självständigt Ukraina skulle omedelbart leda till avrättning på grund av förräderi. Men det är just denna föraktliga tvetydighet, dessa skoningslösa förföljelser av allt fritt nationellt tänkande som har fått de arbetande massorna i Ukraina, i ännu större grad än massorna i Storryssland, att uppleva Kremles styre som fruktansvärt förtryckande. Inför en sådan inrikespolitisk situation går det naturligtvis inte ens att tala om att västra Ukraina frivilligt skulle ansluta sig till Sovjetunionen som det är inrättat idag. Ett enande av Ukraina förutsätter alltså att det så kallade Sovjetukraina befrias från den stalinistiska stöveln. Även i denna fråga kommer den bonapartistiska klicken att så vad den har skördat.

Men skulle inte det innebära en militär försvagning av Sovjetunionen – kommer Kremles ”vänner” att skrika av fasa. Vi svarar att försvagningen av Sovjetunionen beror på de hela tiden ökande centrifugala tendenser som den bonapartistiska diktaturen skapar. I händelse av krig kan massornas hat mot den härskande klicken leda till att alla oktoberrevolutionens sociala erövringar rasar samman. Källan till de defaitistiska stämningarna finns i Kreml. Om än bara i kraft av sina egna intressen skulle ett självständigt Sovjetukraina istället bli ett kraftfullt bålverk för Sovjetunionen i sydväst. Ju fortare den nuvarande bonapartistiska kasten undergrävs, stjälpas omkull, krossas och sopas undan, desto orubbligare kommer Sovjetrepublikens försvar att bli och desto säkrare dess socialistiska framtid.

Mot imperialismen och Moskvabonapartismen

Givetvis kan ett självständigt arbetarnas och böndernas Ukraina sedan ansluta sig till den sovjetiska federationen, men frivilligt och på villkor som det själv anser vara godtagbara, något som i sin tur förutsätter en revolutionär pånyttfödelse av Sovjetunionen. En verklig befrielse av det ukrainska folket är otänkbar utan en revolution eller en rad revolutioner i väst, som till slut måste leda till skapandet av Europas förenta sovjetiska stater. Ett självständigt Ukraina kan och kommer otvivelaktigt att ansluta sig till denna federation som en jämbördig medlem. Den proletära revolutionen i Europa skulle i sin tur inte lämna kvar sten på sten av den stalinistiska bonapartismens motbjudande byggnad. I detta fall skulle det oundvikligen uppstå ett nära förbund mellan Europas förenta sovjetiska stater och ett pånyttfött Sovjetunionen. Det skulle innebära oändliga fördelar för Europa och Asien, inklusive för Ukraina. Men här övergår vi till frågor av andra och tredje rangen. Den viktigaste frågan är att på ett revolutionärt sätt säkerställa ett enat och självständigt arbetarnas och böndernas Ukraina under dess kamp mot imperialisterna å ena sidan och Moskvabonapartismen å den andra.

Ukraina har särskilt rika erfarenheter av falska vägar för kampen för nationell frigörelse. Här har allting provats: den småborgerliga Radan, Skoropadskij, Petlura, och en ”allians” med Hohenzollern och förbund med ententen. Efter alla dessa experiment kan bara politiska lik fortfarande sätta sitt hopp till att någon av den ukrainska borgarklassens fraktioner ska ta ledningen för den nationella befrielsekampen. Bara Ukrainas proletariat kan lösa denna uppgift – som till själva sitt väsen är revolutionär – och dessutom ta initiativet till att lösa den. Proletariatet och bara proletariatet kan samla bondemassorna och den verkligt revolutionära nationella intelligentsian kring sig.

Under början av det senaste imperialistiska kriget försökte ukrainarna, Melenevskij (”Basok”) och Skoropis-Jeltuchovskij, underställa den ukrainska befrielseörelsen under Hohenzollerns general, Ludendorff, alltmedan de dolde sig med vänsterfraser. Med en enda spark sparkade de revolutionära marxisterna ut dessa människor. Det är så revolutionärerna även fortsättningsvis måste uppträda. Det nära förestående kriget kommer att skapa en gynnsam atmosfär för alla möjliga äventyrare, jägare efter mirakel och sådana som söker efter det Gyllene skinnet.* Dessa herrar tycker speciellt om att värma sina händer nära den nationella frågan, och de får inte tillåtas komma i närheten av arbetarrörelsen. Inte den minsta kompromiss med imperialismen, varken den fascistiska eller demokratiska! Inte den minsta eftergift till de ukrainska nationalisterna, varken de prästerligt reaktionära eller de liberalt pacifistiska! Inga ”Folkfronter”! Det proletära partiets fullständiga oberoende som de arbetandes förtrupp!

För en internationell diskussion

Detta förefaller mig vara en korrekt politik i frågan om Ukraina. Här talar jag personligen och i mitt eget namn. Frågan måste öppnas för internationella diskussioner. Ukrainas revolutionära marxister måste få den främsta platsen under denna diskussion. Vi kommer med största uppmärksamhet att lyssna till vad de har att säga. Men de bör skynda sig. Det finns inte mycket tid för förberedelser!

* Det gyllene skinnet är ett värdefullt föremål i den grekiska mytologin. Om hjälten Janos hittade skinnet skulle han få överta tronen i staden Iolchos – öa.